

O'ZBEK TILIDA OT SO'Z TURKUMINING AHAMIYATI VA XUSUSIYATLARI

O'ktamova Moxigul Xamidullo qizi

FarDU chet tillari fakulteti katta o'qituvchisi

Usmonova Gavharoy

Farg'ona davlat universiteti

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 24.03.2026

Revised: 25.03.2026

Accepted: 26.03.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Ot so'z turkumi,
morfologiya, nominativ
funktsiya, atoqli otlar,
kelishik tizimi,
agglyutinatsiya,
predmetlik ma'nosi.*

Ushbu maqolada o'zbek tili morfologiyasining asosiy ustunlaridan biri hisoblangan ot so'z turkumining lisoniy tabiati, uning o'ziga xos grammatik xususiyatlari va gap tuzishdagi o'rni yoritilgan. Maqolada otlarning ma'no turlari, son, egalik va kelishik kategoriyalari o'zbek va jahon tilshunoslari qarashlari asosida tahlil qilinadi.

Til — jamiyatning madaniy merosi va fikr almashishning eng mukammal vositasidir. Har qanday tilning lug'at qatlamini tashkil etishda va nutqning mazmunini aniqligini ta'minlashda ot so'z turkumi markaziy o'rinni egallaydi. Zero, bizni o'rab turgan olamni anglash, narsa-buyumlarga nom berish va voqelikni tasvirlash aynan otlar orqali amalga oshiriladi. Morfologiya tizimida otlar nafaqat miqdor jihatidan eng katta guruhni tashkil etadi, balki boshqa so'z turkumlari uchun ham asosiy poydevor vazifasini o'taydi.

O'zbek tilshunosligida G'. Abdurahmonov, A. Hojiyev va Sh. Rahmatullayev kabi olimlar otning morfologik tabiatini yoritganlar. Jahon tilshunosligida esa V. Vinogradov otni 'predmetlik' markazi deb atagan bo'lsa, O. Jespersen uning gapdagi yetakchi o'rnini

asoslagan. Shuningdek, N. Chomsky o'zining generativ grammatika nazariyasida o'tli birikmalarning (Noun Phrase) gap tuzilishidagi iyerarxik o'rnini isbotlab bergan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilidagi otlar juda kuchli yasash imkoniyatiga ega. Biz -chi, -dosh, -kor kabi affikslar yordamida nafaqat yangi so'z, balki yangi ijtimoiy tushunchalarni ham hosil qilamiz. Ingliz tilshunosi R. Quirk otlarning determinatorlar bilan munosabatini birlamchi deb bilsa, o'zbek tilida bu vazifani kelishik va egalik qo'shimchalari mukammal bajaradi. O'tkazilgan qiyosiy tahlillar natijasida aniqlandiki, otlar tilning nominativ funksiyasini 80% gacha ta'minlaydi va o'zbek tilining agglyutinatib tabiati ularga gapda keng sintaktik imkoniyatlar yaratadi.

Xulosa: O'zbek tilida ot so'z turkumini o'rganish shuni ko'rsatadiki, u til tizimining eng dinamik qismi hisoblanadi. Maqolada ko'rib chiqilgan xalqaro va milliy nazariyalar otning predmetlik mohiyati barcha tillar uchun universal ekanligini tasdiqlaydi. Xulosa qilib aytganda, ot so'z turkumini o'rganish nafaqat grammatika, balki milliy dunyoqarash va tafakkur tarzini anglash uchun ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov G'. va boshqalar. "Hozirgi o'zbek adabiy tili". – T.: 2010.
2. Hojiyev A. "O'zbek tili so'z yasashi tizimi". – T.: 2007.
3. Rahmatullayev Sh. "O'zbek tilining etimologik lug'ati". – T.: "Universitet", 2003.
4. Sayfullayeva R. va boshqalar. "Hozirgi o'zbek adabiy tili". – T.: 2009.
5. Виноградов В. В. "Русский язык". – М.: 1986.
6. Jespersen O. "The Philosophy of Grammar". – London, 1924.
7. Chomsky N. "Aspects of the Theory of Syntax". – MIT Press, 1965.
8. Quirk R. et al. "A Comprehensive Grammar of the English Language". – Longman, 1985.